

Damjan Miklič, mag., višji kriminalistični inšpektor, Uprava kriminalistične policije, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije

PRAKTIČNI VIDIKI KRIMINALISTIČNEGA PREISKOVANJA DELOVNIH NEZGOD

Povzetek:

Kriminalistično preiskovanje delovnih nezgod je pomembno področje dela tako policistov kot kriminalistov, in njihov odnos do tega področja dela mora vsebovati dovolj spoštovanja in zavedanja o pomembnosti ugotavljanja vzrokov za delovne nezgode predvsem zaradi njihovih posledic, ki so v najhujših primerih tudi izguba življenja ljudi. To področje dela ni samo v pristojnosti inšpektorjev za delo kot prvih zaščitnikov varnosti in zdravja pri delu, temveč tudi pomembna pristojnost preiskovanja kaznivih dejanj kot ena izmed temeljnih aktivnosti policije. Področje preiskovanja delovnih nezgod ima glede na sistem in metode dela pomembno razliko od temeljnega področja preiskovanja kaznivih dejanj. Za kriminalistično preiskovanje delovnih nezgod je še posebej značilno, da so osnovni elementi kaznivega dejanja pogojeni s kršitvijo nekih drugih predpisov s področja varnosti pri delu ali drugega posameznega področja dela, ter je potrebno najprej ugotoviti to kršitev za utemeljevanje suma oziroma dokazovanje kaznivega dejanja iz Kazenskega zakonika. Uspešna preiskava delovnih nezgod je pogojena z dobrim poznavanjem tako kazensko pravnih predpisov kot predpisov s temeljnega področja varstva pri delu in tudi drugih številnih (konkretnih oziroma specifičnih) predpisov, ravno tako je naša preiskava velikokrat pogojena s sodelovanjem strokovnjakov in izvedencev z različnih področij dela.

Iz tega tudi izhaja velika odgovornost preiskovalca delovne nezgode, saj mora v nekem vsakdanjem dogodku, nesreči ali nezgodi na delovnem mestu, prepoznati znake kaznivega dejanja kot posledico kršitve nekega drugega splošnega ali posebnega predpisa ter delovno nezgodo s svojimi ugotovitvami tudi strokovno in uspešno preiskati.

Ključne besede: *delovna nezgoda, kriminalistično preiskovanje, varnost in zdravje pri delu, kaznivo dejanje, ogrožanje varnosti pri delu, delovni proces.*

1 UVOD

Kriminalistično preiskovanje delovnih nezgod je pomembno področje dela tako policistov kot kriminalistov, in njihov odnos do tega mora vsebovati dovolj spoštovanja in zavedanja o pomembnosti ugotavljanja vzrokov za delovne nezgode predvsem zaradi njihovih posledic, ki so v najhujših primerih tudi izguba življenja ljudi. To področje dela ni samo v pristojnosti inšpektorjev za delo kot prvih zaščitnikov varnosti in zdravja pri delu, temveč tudi pomembna pristojnost preiskovanja kaznivih dejanj kot ena izmed temeljnih aktivnosti policije.

Pri preiskovanju delovnih nezgod je potrebno upoštevati temeljno načelo področja varnosti in zdravja pri delu, da je delodajalec dolžan zagotoviti varnost in zdravje delavcev v zvezi z delom. V ta namen mora delodajalec izvajati ukrepe, potrebne za zagotovitev varnosti in zdravja delavcev, vključno s preprečevanjem nevarnosti pri delu, obveščanjem in usposabljanjem delavcev, z ustrežno organizacijo izvajanja strokovnih nalog ter zagotavljanjem potrebnih sredstev (Resolucija, 2003).

Področje preiskovanja delovnih nezgod ima glede na sistem in metode dela pomembno razliko od temeljnega področja preiskovanja kaznivih dejanj. Za kriminalistično preiskovanje delovnih nezgod je še posebej značilno, da so osnovni elementi kaznivega dejanja pogojeni s kršitvijo nekega drugega predpisa s področja varnosti pri delu ali drugega področja dela, ter je potrebno najprej ugotoviti to kršitev za utemeljevanje suma oziroma dokazovanje kaznivega dejanja iz Kazenskega zakonika. Uspešna preiskava delovnih nezgod je pogojena z dobrim poznavanjem tako kazensko pravnih predpisov kot predpisov s temeljnega področja varstva pri delu in tudi drugih številnih (konkretnih oziroma specifičnih) predpisov, ravno tako je pogojena s sodelovanjem strokovnjakov z različnih področij dela v naši preiskavi. Iz tega tudi izhaja velika odgovornost preiskovalca delovne nezgode, saj mora v nekem vsakdanjem dogodku, nesreči ali nezgodi, prepoznati kaznivo dejanje kot posledico kršitve nekega drugega splošnega ali posebnega predpisa.

Eden izmed osnovnih ciljev preiskovanja delovne nezgode je predvsem ugotavljanje odgovornosti za napačen potek delovnega procesa. Potrebno je ugotoviti ali je za nezgodo kriv delavec sam, njegov neposredni nadrejeni ali druga oseba, odgovorna za varnost pri delu v podjetju.

2 OPREDELITEV DELOVNE NEZGODE IN NESREČE PRI DELU

Po Zakonu o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1, 2011) je nezgoda pri delu nepredviden oziroma nepričakovan dogodek na delovnem mestu ali v delovnem okolju, ki se zgodi v času opravljanja dela ali izvira iz dela, in ki povzroči poškodbo delavca.

Nezgodo pri delu po ZVZD-1 oziroma delovno nezgodo opredeljujejo trije elementi:

- da se je zgodila v delovnem okolju (prostor v katerem se izvaja delo in vključuje delovna mesta, delovne razmere, delovne postopke, socialne odnose in druge vplive zunanjega okolja)
- da je v vzročni zvezi z opravljanjem dela ali dejavnosti
- da je posledica nezgode smrt ali telesna poškodba delavca (66. člen ZPIZ-2) ali je nastala materialna škoda.

Po 1. odstavku 66. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) se za poškodbo pri delu šteje poškodba, ki je posledica neposrednega in kratkotrajnega mehaničnega, fizikalnega ali kemičnega učinka, ter poškodba, ki je posledica hitre spremembe položaja telesa, nenadne obremenitve telesa ali drugih sprememb fiziološkega stanja organizma, če je takšna poškodba v vzročni zvezi z opravljanjem dela ali dejavnosti, na podlagi katere je poškodovanec zavarovan.

Elementi nezgode pri delu po ZVZD-1 sicer zadostujejo opisu nastanka delovne nezgode, vendar je potrebno v kriminalističnem preiskovanju oziroma pri obravnavi kaznivega dejanja upoštevati posledice, ki jih kot zakonski znak kaznivega dejanja navaja posamezen člen Kazenskega zakonika.

Za potrebe kriminalističnega preiskovanja suma kaznivega dejanja po Kazenskem zakoniku je torej nujno potrebno razlikovati »nesreče pri delu« (gre za domača opravila kot so sekanje drv, spravila lesa v gozdu za domače potrebe, popravilo streh, zidanje nadstreškov, postavljanje ograje) in »delovne nezgode« (ki se zgodijo v povezavi z delovnim razmerjem in v delovnem okolju oziroma na delovnem mestu in v delovnem času).

Pri obravnavi delovne nezgode kot sum kaznivega dejanja je potrebno ugotavljati tako povzročeno nevarnost ali že posledico izvršenega dejanja kot tudi odgovornost posameznikov ali pravne osebe za nastanek okoliščin, ki so omogočile protipravno posledico delovne nezgode.

Pravilnost in objektivnost ugotovljenega dejanskega vzroka in okoliščin, v katerih se je delovna nezgoda pripetila, je nujna tako zaradi upravičenosti do odškodnine, kot delovno-pravnih in socialno-zdravstvenih pravic, ki gredo oškodovancu.

Seveda ne smemo pozabiti, da tudi pri obravnavi nesreč pri delu preiskujemo sume kaznivih dejanj, največkrat kaznivih dejanj Povzročitve splošne nevarnosti po 314. členu Kazenskega zakonika ali Povzročitve smrti iz malomarnosti po 118. členu Kazenskega zakonika, nikakor pa ne smemo zanemariti tudi možnosti prirejenega kaznivega dejana Uboja po 115. členu.

3 OPRAVLJANJE NADZORA IN NUDENJE STROKOVNE POMOČI

Po določilih 41. člena Zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD, 2011) mora delodajalec inšpekciji dela takoj prijaviti vsako nezgodo s smrtnim izidom oziroma nezgodo pri delu, zaradi katere je delavec nezmožen za delo več kot tri delovne dni, kolektivno nezgodo, nevarni pojav in ugotovljeno poklicno bolezen, kar je podrobneje opredeljeno v Pravilniku o prijavah na področju varnosti in zdravja pri delu (2013).

Prijavna dolžnost tako delodajalca kot predvsem inšpekcijskih nadzornih organov izhaja tako iz 145. člena Zakona o kazenskem postopku (ZKP, 2012), po katerem so vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili dolžni naznaniti kazniva dejanja, za katera se storilec preganja po uradni dolžnosti, kot iz 146. člena (ZKP, 2012), po katerem vsakdo lahko naznani kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti.

Po Zakonu o inšpekcijskem nadzoru (ZIN-UPB1, 2007) je inšpektor posebej odgovoren, če ne poda prijave oziroma ne obvesti pristojnih organov o kršitvah zakonov ali drugih predpisov, ki jih je ugotovil pri izvrševanju svojih nalog. Inšpektor ima v skladu z 32. členom Zakona o inšpekcijskem nadzoru pravico in dolžnost naznaniti kaznivo dejanje ali podati kazensko ovadbo za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti.

Po določilih Zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD, 2011) nadzorstva nad izvajanjem posameznih predpisov s področja varnosti in zdravja pri delu izvršujejo:

Nadzor inšpekcije dela izvršuje Inšpektorat Republike Slovenije za delo, katerega pristojnost ureja Zakon o inšpekciji dela (ZID-1, 2014) in opravlja naloge inšpekcijskega nadzora nad izvajanjem zakonov, drugih predpisov, kolektivnih pogodb in splošnih aktov z dveh velikih in strokovno zaokroženih področij dela: varnosti in zdravja pri delu ter delovnih razmerij.

Inšpektorat RS za delo izvršuje nadzorstvo nad izvajanjem Zakona o varnosti in zdravju pri delu in predpisov, izdanih na njegovi podlagi, in drugih predpisov o varnosti in zdravju pri delu, ter nad varnostnimi ukrepi, določenimi s splošnimi akti delodajalca in kolektivnimi pogodbami.

Inšpektorji delujejo v okviru inšpekcij, ki so organizirane za posamezno upravno področje; inšpekcija nadzora varnosti in zdravja pri delu, inšpekcija nadzora delovnih razmerij in socialna inšpekcija, ki izvaja nadzor nad delom organov po Zakonu o socialnem varstvu (ZSV, 2007).

Nadzor rudarske inšpekcije izvršuje Inšpekcija za energetiko in rudarstvo in sicer nadzorstvo pri izvajanju rudarskih del ter podzemnih gradbenih del, ki se izvajajo z rudarskimi metodami dela in v skladu z zakonom, ki ureja rudarstvo in na njegovi podlagi izdanimi predpisi.

Nadzor inšpekcije, pristojne za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami izvršuje Inšpektorat RS za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami (nadzor nad izvajanjem ukrepov varstva pred požarom, reševanje in evakuacije) ter pokriva področja varstva pred požarom, zaščite in reševanja ter varstva pred utopitvami.

Poleg navedenih inšpekcijskih organov lahko pri posameznih vrstah delovnih nezgod, glede na specifičnosti posamezne nezgode, nudijo strokovno pomoč oziroma tudi izvedejo inšpekcijski ali drug nadzor naslednje inšpekcije in službe v posameznih pristojnih ministrstvih, kot je Inšpekcija za gozdarstvo, Inšpekcija za kmetijstvo, Inšpekcija za ceste, železniški promet, žičniške naprave in smučišča, Pomorska inšpekcija, Inšpekcija za kemikalije, in drugi.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1, 2011) v svojem 2. členu določa, da se določbe tega zakona uporabljajo v vseh dejavnostih za vse osebe, ki so navzoče v delovnem procesu. Zakon tudi določa izjeme, v katerih se ne uporabljajo njegove določbe, to je v delih vojaških dejavnosti Slovenske vojske, policijskega dela oziroma zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, ki jo izvajajo Civilna zaščita in druge reševalne službe ter v rudarstvu, v katerih so posamezna vprašanja varnosti in zdravja pri delu urejena s posebnimi predpisi.

Kadar so podani razlogi za sum kaznivega dejanja, opravlja potrebna dejanja v predkazenskem postopku Policija. Inšpektor za delo oziroma drug inšpektor ali drug strokovnjak (strojnik, kemik, fizik, električar, gradbenik) pa lahko sodeluje pri opravljanju ogleda kraja dejanja kot strokovnjak v smislu 247. člena ZKP (2012). V skladu z 142. členom ZKP morajo vsi državni organi dajati potrebno pomoč sodiščem in drugim organom, ki sodelujejo v kazenskem postopku, zlasti če gre za odkrivanje kaznivih dejanj ali za izsleditev storilcev.

Po opravljenem ogledu, seveda v doglednem času, od inšpektorja za delo zahtevamo poročilo oziroma zahtevamo strokovno mnenje od drugih strokovnjakov ali pa napišemo uradni zaznamek o razgovoru z njimi.

Iz zapisnika o inšpekcijskem pregledu lahko največkrat razberemo konkretno navedbo predpisov, ki so bili kršeni in tudi odgovornost nosilcev varstva pri delu ter odgovornih oseb.

Inšpektor za delo nam je lahko v veliko pomoč in je z njim nujno potrebno sodelovati, saj zaradi narave svojega dela pozna zakonodajo za posamezne delovne procese, ter nam tako lahko konkretno opredeli, kateri predpis je bil kršen, oziroma nam pomaga pri ugotavljanju vzročne povezave med neko kršitvijo in nastalo delovno nezgodo oziroma njeno posledico. Poleg tega imajo inšpektorji na podlagi Zakona o inšpekcijskem nadzoru (ZIN, 2007) različna pooblastila in lahko odredijo različne ukrepe, kar omogoča učinkovitejšo preiskavo kaznivega dejanja.

4 NAJBOLJ POGOSTA KAZNIVA DEJANJA PRI OBRAVNAVI DELOVNIH NEZGOD

Delovno nezgodo opredeljujejo trije elementi: da se je zgodila v delovnem okolju, da je v vzročni zvezi z opravljanjem dela ali dejavnosti in da je nastala posledica smrt ali telesna poškodba ali materialna škoda. Vendar je potrebno v kriminalističnem preiskovanju delovno nezgodo razčlenjevati v smislu ugotavljanja suma kaznivega dejanja po Kazenskem zakoniku (KZ-1b, 2012). Za utemeljevanje suma kaznivega dejanja morajo imeti posledice delovne nezgode značilnosti predpisanih posledic v posameznem členu Kazenskega zakonika, tako glede ogroženosti za življenje ljudi in premoženje, kot tudi vrste nastanka poškodbe, sodnomedicinske ocene telesne poškodbe, vzročne zveze med prepovedanim ravnanjem in nastalo poškodbo oziroma smrtjo, ali predpisane označbe premoženjske škode.

Najbolj pogosta kazniva dejanja pri obravnavi delovnih nezgod so:

- kaznivo dejanje Ogrožanje varnosti pri delu po členu 201. Kazenskega zakonika - izvršitveno dejanje se kaže v kršitvi predpisov o varnosti in varstvu pri delu na delovnem kraju.
- kaznivo dejanje Povzročitev splošne nevarnosti po členu 314. Kazenskega zakonika - če ni bilo moč ugotoviti kršitve predpisov iz področja varnosti in zdravja pri delu ali če je na primer za nezgodo kriv sodelavec, ki pa ni odgovorna oseba v delovnem procesu.
- kaznivo dejanje Povzročitev nevarnosti pri gradbeni dejavnosti po členu 315. Kazenskega zakonika - izvršitveno dejanje se kaže kot kršitev ustreznih predpisov v gradbeništvu ali kršitev splošno priznanih tehničnih pravil.

Pri obravnavi specifičnih delovnih nezgod je potrebno ugotavljati tudi morebitne elemente drugih kaznivih dejanj, ki se lahko prekrivajo z delovno nezgodo, kot na primer Ogrožanje posebnih vrst javnega prometa po členu 325. Kazenskega zakonika, ko gre za kršitve predpisov o varnosti železniškega, ladijskega, zračnega prometa ali prometa na žičnicah ali javnem prevozu potnikov v cestnem prometu, ali Oškodovanje ali uničenje javnih naprav po 318. členu Kazenskega zakonika, ko gre za ogrožanje ali uničenje električnih vodov, plinovodov, vodovodov, toplovodov, naftovodov, telekomunikacijskih naprav, podmorskih kablov, kanalizacijskih naprav in naprav za varstvo okolja ali drugih podobnih javnih naprav, lahko pa tudi druga kazniva dejanja.

Seveda je potrebno pri obravnavi delovnih nezgod naštetih kazniva dejanja umestiti v delovno okolje in delovni proces, kar pa ne pomeni, da ne morejo biti izvršena izven delovnega procesa in okolja oziroma lahko ta kazniva dejanja izvrši vsakdo in kjerkoli.

5 POSEBNOSTI PRI OPRAVLJANJU OGLEDA KRAJA DELOVNE NEZGODE

Po prejemu klica na Operativno komunikacijski center – 113, je potrebno čim prej oditi na kraj in ga zavarovati, saj se s tem zmanjša možnost, da bo kaj spremenjeno (na primer da bodo naknadno namestili varnostne naprave ali kaj podobnega). S hitrim prihodom na kraj se tudi lahko hitreje prične z ukrepi za zagotavljanje varnosti ljudi in preprečevanja nastanka večje škode. Obveščati je potrebno tudi druge službe kot so gasilci, reševalci oziroma Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje in podobno, kot sta državna laboratorija MEEL - Mobilna enota ekološkega laboratorija ali ELME – Ekološki laboratorij z mobilno enoto pri Inštitutu Jožef Štefan. Potrebno je temeljito preveriti ali smo na kraju dejanja tudi sami varni, še posebej če obstaja nevarnost plinov, eksplozije, zrušitve objekta, električnega toka ali drugo.

Ogled kraja delovne nezgode ali nesreče pri delu se opravi na podlagi drugega odstavka 164. člena Zakona o kazenskem postopku, oziroma je potrebno nuditi strokovno pomoč preiskovalnemu sodniku, v kolikor pride na kraj in sam opravlja ogled. Ogled kraja delovne nezgode ali nesreče pri delu se opravlja v skladu z zakonskimi določili ter pravili in temeljnimi načeli kriminalistične stroke. Pri opravljanju ogleda kraja dejanja lahko policija na podlagi 247. člena Zakona o kazenskem postopku angažira tudi strokovnjake drugih strok in drugih organov.

Policija sme kot nujno preiskovalno dejanje na podlagi drugega odstavka 164. člena ZKP (1994) tudi odrediti izvedenstvo, kadar je potrebno, da s svojo neposredno udeležbo in neposrednim opazovanjem ter seveda s svojim strokovnim znanjem in izkušnjami, izvedenec pomaga razjasniti posamezna vprašanja, ki se pojavljajo tako pri trenutnem opravljanju ogleda oziroma se lahko pojavijo tudi v kasnejšem predkazenskem in kazenskem postopku (Miklič, 2016).

Izvedenstvo je lahko pomemben del kriminalističnega preiskovanja, pri čemer bi bilo kriminalistom težko, brez ekspertnih znanj iz področij številnih znanstvenih disciplin in stroke, v popolnosti razjasniti vse okoliščine dejanja in pridobivati dokaze. Ravno tako bi lahko bilo težko brez strokovne pomoči interpretirati posamezne najdene sledi ali predmete kaznivega dejanja (Pavliček, 2015).

Pri opravljanju ogledov krajev kaznivih dejanj ne gre zanemariti dejstva, da so policisti, kriminalisti in kriminalistični tehniki nedvomno najbolj usposobljeni in imajo največ izkušenj s tem opravilom. Imajo tudi ustrežnejša tako teoretična kot praktična spoznanja ter kriminalistično-tehnične metode in sredstva pri odkrivanju in zavarovanju sledov ter drugih dokazov na ogledu kraja dejanja (Miklič, 2016).

Tudi Maver v svoji Kriminalistiki navaja, da se ugotovitve preiskovalcev kažejo kot ogledalo njihovega dejavno miselnega dela. Kriminalist pri opravljanju ogleda nastopa v drugačni vlogi kot preiskovalni sodnik, čeprav bi morala biti oba tako preiskovalca kot iskalca dokazov. Kljub vsemu je potrebno upoštevati njune različne vloge, dolžnosti in usposobljenosti, da ne bi prihajalo do nesporazumov (Maver, 2004).

Pri opravljanju ogleda ali zadrževanju na kraju delovne nezgode morajo tudi preiskovalci in druge osebe, ki sodelujejo pri ogledu ali so pri ogledu samo prisotne oziroma navzoče, paziti na osebno varnost in uporabljati zaščitno opremo (ustrezno obutev, oblačila, varnostna čelada, rokavice, dihalne aparate in podobno).

Na kraju dejanja moramo zavarovati vse sledi tako, da kraj dejanja najprej fotografiramo in posnamemo ter tudi skiciramo, pri čemer je zelo pomembna tudi natančnost merjenja. V nadaljevanju se po kriminalističnih in kriminalistično tehničnih metodah iščejo in zavarujejo sledi in predmeti kaznivega dejanja. Tudi pri delovnih nezgodah so pomembne sledi na truplu, na njegovih oblačilih, delovni opremi in osebni varovalni opremi, kar bo pomagalo pri ugotavljanju poteka delovne nezgode. Potrebno je natančno opisati podatke o delovni opremi (na strojih ali napravah) kot so znamka, model, tip, serijska številka in opisati stanje delovne opreme, torej vse, kar je lahko pomembno v kasnejšem kazenskem postopku. Na primer proizvajalec mora sestaviti »Izjavo ES« o skladnosti, in v njem navesti, da proizvod izpolnjuje zahteve iz zakona in predpisov, izdanih na njegovi podlagi - v skladu z A točko prvega poglavja Priloge 2 Pravilnika o varnosti strojev (2008).

Na stroju mora biti pritrjena »Oznaka CE«, s katero proizvajalec izjavlja, da je proizvod skladen z veljavnimi zahtevami iz usklajevalne zakonodaje Evropske unije, ki določa njeno namestitvev, skladno s 17. členom Pravilnika o varnosti strojev in Prilogo 3 tega pravilnika.

Dokumentiramo simbole, oznake, piktograme in dokumentiramo tudi, če so opozorilni znaki slabo vidni ali slabo berljivi. Pomembni so opisi položajev delovne opreme in predmetov, v kakšnem stanju so, kakšna je njihova velikost oz. dimenzija, teža in oblika. Preveriti je potrebno brezhibnost delovne opreme, način njenega delovanja in potrebno je rekonstruirati potek delovne nezgode. Ta rekonstrukcija služi kot pomoč pri razjasnjevanju posameznih dejstev in okoliščin kaznivega dejanja ali drugega dogodka, in taka rekonstrukcija ne more biti dokaz v kazenskem postopku, saj ne gre za preiskovalno dejanje po 246. členu Zakona o kazenskem postopku (2012).

Rekonstrukcija se izvaja z namenom, da se preveri že zbrane dokaze in ugotovi morebitna nova dejstva. Pri rekonstrukciji gre za umetno ustvarjanje oziroma ponavljanje dejanja ali situacij, medtem kot gre pri ogledu za iskanje dokazov in ugotavljanje dejstev v izvorni in nespremenjeni obliki (Maver, 2004).

Pri opravljanju ogleda se opravi preizkus delovne naprave, na kateri je prišlo do nesreče, na primer preizkus zavor, preizkus delovanja motorja, preizkus senzorjev, delovanja varnostnih naprav in varoval, kontrolnih instrumentov in signalnih naprav. Če je mogoče, se izvede rekonstrukcija oziroma postavitve naprav v stanje pred nesrečo in se to dokumentira. Ob kakšni porušitvi konstrukcije je potrebno sodelovati tudi pri odstranjevanju in dviganju le te in sprotno fotografirati stanje, ki je bilo pred in med nesrečo.

Pogosto se zgodi, da se pri odstranjevanju predmetov, opreme ali strojev, lahko pa tudi poškodovanega delavca, najde predmet, ki lahko pojasni ravnanja pred nezgodo. Na primer pri odstranitvi prevrnjenega tovora z viličarja se najde na tleh orodje, katerega je hotel pobrati poškodovani delavec tik pred prihodom viličarja na kraj, kjer ga je potem zasul tovor.

Ravno tako se pri opravljanju ogleda čim bolj natančno poskuša ugotoviti, kaj je poškodovani oziroma lahko tudi pokojni delal pred nezgodo, med samo nezgodo in tudi po nezgodi, ter na kakšen način je lahko zadobil poškodbe. Ugotavlja se tudi, kako je potekal običajno njegov delovni proces ter ali so bile že pred nezgodo pomanjkljivosti v delovnem procesu.

Pri opravljanju ogledov krajev delovnih nezgod se, poleg strokovnjakov iz posameznega področja dela npr. strojništva, elektrike, gradbeništva, prometa, medicine in podobno, v največji meri poslužujemo tudi strokovnjakov iz Nacionalnega forenzičnega laboratorija Generalne policijske uprave s področja kemije, fizike, biologije in tudi drugih področij dela.

Pri obravnavi delovnih nezgod je potrebno v primeru poškodovanja delavca ali druge osebe izdati obvestilo o telesni poškodbi oziroma pridobiti podatke o vrsti, mehanizmu nastanka in teži poškodbe, ravno tako je potrebno, zaradi ugotavljanja dejstev pomembnih za kazenski postopek, odrediti odvzem krvi za alkoholimetrične, toksikološke in druge potrebne analize.

Pri uživanju alkohola na delovnem mestu je potrebno upoštevati, da so lahko bolj nevarne že majhne količine zaužitega alkohola, saj te ne dajo čutiti, da so okvarjene sposobnosti posameznika. Manjše količine alkohola lahko vlivajo občutke sposobnosti ter zanesljivosti in občutke večje zmožnosti (Milčinski, 1956).

V primeru smrti je potrebno pridobiti ugotovitve sanitarne obdukcije ali odrejene sodne obdukcije ter pridobiti tudi rezultate alkoholimetričnih, toksikoloških in drugih potrebnih analiz. Tudi Milčinski (1956) navaja, da je ugotovitev vzroka smrti v kazenskem postopku še posebej važna zaradi dokazovanja vzročne zveze med kaznivim dejanjem in njegovo posledico smrtjo, pri čemer se določa tako glavni kot neposredni vzrok smrti.

6 UGOTAVLJANJE DEJSTEV IN OKOLIŠČIN PRI OBRAVNAVI DELOVNIH NEZGOD

Posebnost obravnave delovnih nezgod je ugotavljanje odgovornosti ne samo konkretnega izvajalca, udeleženca v nekem delovnem postopku ali opraviu temveč tudi odgovornost njegovih neposredno nadrejenih in iskanje odgovornih za varnost in zdravje pri delu za posamezno delovno mesto ali na splošno v podjetju. Potrebno je ugotavljati posebnosti delovnega postopka oziroma metode dela, okoliščine ki so privedle do nezgode in tudi kakšna je bila predvidena ter dejanska organizacija dela.

Pri preiskovanju delovne nezgode je potrebno ugotavljati, seveda priporočljivo v sodelovanju z inšpektorjem za delo oziroma drugim primernim strokovnjakom, naslednje posamezne in konkretne okoliščine oziroma dejstva, ter jih je nato potrebno vzročno povezati s posledico delovne nezgode oziroma posledico obravnavanega kaznivega dejanja:

- točen čas in točen kraj delovne nezgode (predvsem zaradi ugotavljanja konkretnih predpisov, ki urejajo varstvo pri delu na konkretnem delovnem kraju).
- izpolnjevanje pogojev poškodovanega: je bil strokovno usposobljen, je imel ustrezne delovne izkušnje, je bil ustrezno usposobljen za varno izvajanje dela, je bil ustrezno seznanjen z nevarnostmi in škodljivostmi pri njegovem delu, je bil zdravstveno spodoben za delo, ki ga je opravljal v času nezgode, je uporabljal osebno varovalno opremo (ugotoviti je potrebno morebitno ignoranco varnostnih pravil, utrujenosti, nerivoze, neprespanosti, morebitno alkoholiziranost, uživanje drog, močnih zdravil).

- usposobljenost delavca (ko sklone delovno razmerje, ko je premeščen na drugo delo, ko se uvaja nova tehnologija ali ko se spremeni delovni proces).
- organiziranost in nadzor (pomembno je načrtovanje delovnega procesa in njegov nadzor »ali so delavci prepuščeni sami sebi«, neuskklajenost delovnih operacij, čakanje in nato hitenje, improvizacija).
- vzdrževanje in čiščenje (morebiten vzrok slabo vzdrževani stroji, prostori, pomožno orodje, osvetljenost, založenost).
- značilnosti in urejenost delovnega mesta; v zaprtem prostoru, na prostem ali gradbišče (kot prezračevanje, temperatura, tla, okna, gibalne površine, izhodi, primerna velikost).
- oblika materialov (ostri robovi, nepravilna oblika, je lomljiv, strupen ali eksploziven).
- stanje delovne opreme - je mogoče bila v okvari ali imela motnje pri obratovanju, so delovale varnostne in blokirne naprave, (mora biti ustrezna z dvoročnim vklopom, omejevalniki gibanja, okrovi, zasloni, ustrezno namazana, je priložena izjava o skladnosti, zapisnik o pregledu, obdobjni pregled, tehnična navodila, navodila za varno delo, protokoli in drugo).
- navodila za varno delo (ali so bile identificirane in ustrezno obravnavane vse nevarnosti in škodljivosti, ki so poškodovanemu pretile pri delu, sploh obstajajo navodila za varno delo za konkreten primer, ali so navodila za delo na vidnem mestu, ali je bil usposobljen za delo po teh navodilih, varnostni načrt, drugi dokumenti za varno delo).
- vremenske razmere pri delu na gradbiščih kot vlaga, vročina, mraz, veter, močna svetloba.
- morebitne druge okoliščine (morebitni spori z vodjem, nesporazumi, pretepi, napadi, ugrizi živali, vmešavanje drugih oseb v delo, nenadni zastoji, zatajitve računalniških programov pri CNC strojih in drugo).

Pri ugotavljanju morebitnih kršitev predpisov, ki urejajo varstvo pri delu, oziroma ugotavljanju, kateri predpis je bil kršen, je potrebno ugotavljati tudi odgovornost neposredno nadrejenega in odgovornost osebe, ki je odgovorna za varnost in zdravje pri delu v podjetju. V največ primerih je to kar sam direktor podjetja oziroma od njega pooblaščen delavec. V večjih podjetjih pa je za to področje dela zadolžen inženir za varnost pri delu, kot pooblaščen oseba v podjetju ali ustanovi, kjer opravlja strokovne naloge iz varstva pri delu, požarnega varstva in varovanja okolja, ali imajo celo organizirano službo za varnost in zdravje pri delu. Potrebno je preverjati njegovo tako strokovno usposobljenost za delo kot tudi usposobljenost za vodenje.

Delavec je oseba, ki pri delodajalcu opravlja delo na podlagi pogodbe o zaposlitvi ali na drugi pravni podlagi in se je dolžan usposabljaati za varno delo. Njegova dolžnost je, da se seznanja z varnostnimi ukrepi in ukrepi zdravstvenega varstva in jih dosledno uresničuje.

Delavec sme tudi brez posledic odkloniti delo, če niso bili izvedeni vsi predpisani ukrepi in mu zato grozi neposredna nevarnost za življenje in zdravje (Resolucija, 2003).

7 DOKUMENTACIJA PRI OBRAVNAVI DELOVNIH NEZGOD

Po Zakonu o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1, člen 61) ter podzakonskih aktih mora delodajalec trajno hraniti vso dokumentacijo varnosti in zdravja pri delu, zlasti pa dokumentacijo, ki se nanaša na (Sotlar, 2015):

- obdobje preiskave škodljivosti v delovnem okolju,
- obdobje preglede in preizkuse delovne opreme,
- preglede in preizkuse osebne varovalne opreme,
- opravljeno usposabljanje za varno delo in preizkuse usposobljenosti,
- zdravstvene preglede delavcev,
- nezgode pri delu, kolektivne nezgode, nevarne pojave, ugotovljene poklicne bolezni in bolezni, povezane z delom ter njihove vzroke,
- nevarne snovi, ki jih uporablja, če tako določajo posebni predpisi.

Pri raziskavi delovne nezgode oziroma v preiskavi kaznivega dejanja je potrebno pridobiti dokumentacijo, katero lahko zasežemo na podlagi Zakona o kazenskem postopku (220. člen) ali pa jo pridobimo od inšpekcije za delo oziroma drugega pristojnega organa. Inšpektorji za delo imajo pravico pridobiti dokumentacijo na podlagi 11. člena Zakona o inšpekciji dela (ZID-1), pri čemer je potrebno upoštevati, da inšpektor ne sme zaseči dokumentacije državnega organa, ki je označena kot tajna. V 19. členu Zakona o inšpekcijskem nadzoru (2007) je med pooblastili inšpektorjev tudi določeno, da lahko pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora za največ 15 dni odvzame dokumentacijo, ki jo potrebuje za obravnavanje dejanskega stanja v obravnavani zadevi, če meni, da obstaja utemeljen sum kršitev zakonov ali drugih predpisov.

Najbolj pogosto se v preiskovanju delovne nezgode pridobiva naslednja dokumentacija:

- izjava o varnosti z oceno tveganja s prilogami, izdelana skladno z 19. členom Zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1).
- izjave o skladnosti in tehnično dokumentacijo (po predpisih za proizvode), tako za delovno opremo (stroj, aparat, orodje, naprava ali oprema) kot za osebno varovalno opremo in druge pripomočke pri delu.
- navodilo za delo proizvajalca, dokumentacija o vzdrževanju, servisni intervali, posegi - popravila, zamenjava delov opreme, dnevniki in rok pregledov in preizkusov delovne opreme ter potrdila o pregledu delovne opreme, upoštevajoč tudi vse zahteve iz Pravilnika o varnosti in zdravju pri uporabi delovne opreme (2004).
- poročila in zapisniki o periodičnih preiskavah kemijskih, fizikalnih in bioloških škodljivosti v delovnem okolju.

- dokazila o zdravstveni sposobnosti za delo; npr. delo na višini, v globini, nočno delo, delo zunaj, nadure/nočno delo, ali so podane omejitve, ali je bil zdravstveni pregled izveden v roku (delodajalec mora na podlagi 36. člena ZVZD-1 zagotoviti zdravstvene preglede delavcev, ki ustrezajo tveganjem za varnost in zdravje pri delu).
- dokazila o usposabljanju za delo; navodila za varno delo, pisna obvestila, način in program teoretičnega in praktičnega usposabljanja delavcev za varno delo, vprašalniki za delo, ustreznost delovnih izkušenj, podatki o seznanjenosti z nevarnostmi in škodljivostmi, ki pretijo pri delu (delodajalec mora po 37. členu ZVZD-1 delavce obveščati o varnem in zdravem delu).
- dokazila, da je bila izvedena usposobljenost v povezavi (z ustreznim) navodilom za varno delo in da je vsebina primerna postopku dela na delovnem mestu (delodajalec mora delavca usposobiti za varno opravljanje dela - 38. člen ZVZD-1).
- pogodba o zaposlitvi, zaposlitev na delovnem mestu, opis del in nalog na delovnem mestu.
- pri delu na skupnih deloviščih, kjer hkrati opravlja delo dvoje ali več delodajalcev in samozaposlenih delavcev, morajo ti skladno z 39. členom ZVZD-1 s pisnim sporazumom določiti skupne ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu.
- druga potrebna dokumentacija.

Poleg splošne dokumentacije je pri obravnavanju posamezne delovne nezgode oziroma posamezne vrste delovne nezgode potrebno pridobivati še specifično dokumentacijo, ki natančneje ureja posamezno področje dela oziroma dejavnost, na primer v kmetijstvu, gradbeništvu, kemijski industriji, zdravstvu, gozdarstvu.

Za primer Uredba o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih (2005), ureja ukrepe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu na gradbiščih, kakor tudi v obratih ali pomožnih delavnicah na gradbiščih. Že v sami Uredbi sta v prilogah navedena Okvirni seznam gradbenih del in Okvirni seznam posebno nevarnih del, ter poleg obrazca za prijavo gradbišča tudi Zahteve za varnost in zdravje na gradbiščih, tako splošne zahteve kot posebne zahteve za delovna mesta na gradbiščih in še posebej dodatne zahteve za zagotovitev varnosti in zdravja pri gradbenem delu. Skladno z uredbo mora pred začetkom dela na gradbišču naročnik ali nadzornik projekta zagotoviti izdelavo varnostnega načrta, ki tudi priloga Uredbe. Vsaka sprememba, ki lahko vpliva na varnost in zdravje delavcev pri tudi delu na gradbišču, mora biti vnesena v varnostni načrt. Ker pa vseh nevarnosti, dogodkov ali okoliščin ni mogoče predvideti v varnostnem načrtu, mora biti na gradbišču še Knjiga ukrepov za varno delo, kamor se vpisujejo vsi dodatni ukrepi, ki so potrebni za varno in zdravo delo, in roki, v katerih je potrebno ukrepe izvesti.

Knjiga za varno delo vsebuje kopijo prijave gradbišča, Odločbo o odgovornih vodjih del, Pisni sporazum za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu, dokumentacijo izvajalcev, delovno opremo, programi ukrepov ali navodila za varno delo, zapisnike meritev, kontrolni list odra in Zapisnike nadzora in dogovorov varnega izvajanja del.

Zakon o graditvi objektov (ZGO-1, 2004) v 82. členu določa obveznost, da je potrebno sestaviti dnevnik o izvajanju del, katerega sestavljata gradbeni dnevnik (pri vseh gradnjah, za katere je bilo izdano gradbeno dovoljenje, razen pri gradnjah v lastni režiji in pri gradnji nezahtevnih objektov) in knjigo obračunskih izmer. Pravilnik o gradbiščih (2008) določa vsebino in način vodenja dnevnika o izvajanju del in izvajane sprotne kontrole gradnje, ter v svojem 10. členu tudi obveznost vodenja gradbenega dnevnika in knjige obračunskih izmer. Iz gradbenega dnevnika so lahko razvidne ugotovitve odgovornega nadzornika ali odgovornega vodje projekta, če se med gradnjo ugotovijo neskladja s projektom za izvedbo in gradbenimi predpisi, ali pa, da kakovost vgrajenih gradbenih in drugih proizvodov, inštalacij, tehnoloških naprav in opreme ter uporabljenih postopkov ni dokazana z ustreznimi dokumenti.

8 ZAKLJUČEK

Kriminalistično preiskovanje delovnih nezgod zahteva od preiskovalcev najprej poznavanje razlikovanja med delovnimi nezgodami in nesrečami pri delu, na podlagi česar se v nadaljevanju preiskovalci odločajo o kriminalistični taktiki preiskovanja, metodah preiskovanja ter tudi o sodelovanju s pristojnimi drugimi državnimi organi kot na primer z inšpekcijskimi službami ter o sodelovanju drugih strokovnjakov ali izvedencev s posameznega strokovnega področja dela.

Reklo »tuja krivda je izključena« že ob prihodu preiskovalca na kraj dejanja ali dogodka, je za pravega preiskovalca prehitro uporabljeno in površno. Gre za ponesrečen in nestrokoven izraz, ki ne bi smel biti v strokovni uporabi. V kriminalistični preiskavi je potrebno natančno ugotoviti vzrok za delovno nezgodo in enako tudi za nesrečo pri delu.

Potrebno je iskati in ugotavljati morebitno odgovornost tako poškodovane ali pokojne osebe kot tudi njegovih neposredno nadrejenih in odgovornih za varnost pri delu oziroma tudi morebitno odgovornost neposrednih sodelavcev.

Značilnost kriminalističnega preiskovanja delovnih nezgod je, da so osnovni elementi kaznivega dejanja pogojeni s kršitvijo nekega drugega predpisa s področja varnosti pri delu ali drugega področja dela, ter je potrebno najprej ugotoviti to kršitev za utemeljevanje suma oziroma dokazovanje kaznivega dejanja. Uspešna preiskava delovnih nezgod je pogojena z dobrim poznavanjem tako kazensko pravnih predpisov kot predpisov s temeljnega področja varstva pri delu in tudi poznavanjem drugih predpisov, ter je pogojena tudi s sodelovanjem strokovnjakov z različnih področij dela v kriminalistični preiskavi.

Od preiskovalcev delovnih nezgod se pričakuje veliko odgovornost, saj morajo v nekem sicer vsakdanjem dogodku, nesreči ali nezgodi na delovnem mestu prepoznati znake kaznivega dejanja in jih, s poznavanjem drugih predpisov predvsem s področja varstva pri delu, uspešno preiskati ter svoje ugotovitve tudi strokovno in zakonito utemeljiti.

VIRI

1. Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1b). (2012). Uradni list RS (50, 2012).
Maver, D. in soavtorji (2004). Kriminalistika: Uvod, Taktika, Tehnika. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
2. Miklič, D. (2016). Policija in izvedenstvo medicinske stroke v predkazenskem postopku – praktični vidiki. Izvedenstvo v teoriji in praksi. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
3. Milčinski, J. (1956). Sodna medicina (Uvod v delo z izvedencem). Ljubljana: Državni sekretariat za notranje zadeve.
4. Sotlar, I. (2015). Varnost in zdravje pri delu ter požarna varnost: priročnik. Ljubljana: Čas- zasebna šola za varnostno izobraževanje.
5. Navodilo o načinu prijavljanja in raziskovanja nesreč pri delu. (1978). Uradni list SRS (9-582/1978).
6. Pavliček, J. (2015). Krvni delikti. Zagreb: Medunarodno kriminalističko udruženje.
7. Pravilnik o prijavah na področju varnosti in zdravja pri delu. (2013). Uradni list RS (54/13).
8. Pravilnik o gradbiščih. (2008). Uradni list RS (55/08 in 54/09 – popr).
9. Pravilnik o varstvu pri delu pred nevarnostjo električnega toka. (1992). Uradni list RS (29/92).
10. Pravilnik o varnosti strojev. (2008). Uradni list RS (75/08, 66/10, 17/11 –ZTZPUS-1 in 74/11).
11. Resolucija o nacionalnem programu varnosti in zdravja pri delu. Resolucija. (2003). Uradni list RS (126/03).
12. Uredba o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih. (2005). Uradni list RS (83/05 in 43/11 – ZVZD-1).
13. Zakon o kazenskem postopku ZKP. (2012). Uradni list RS (32/12 in spremembe).
14. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. ZPIZ-2. (2012). Uradni list RS (96/12 in spremembe).

15. Zakon o varnosti in zdravju pri delu. ZVZD-1. (2011). Uradni list RS (43/11).
16. Zakon o inšpekciji dela. ZID-1. (2014). Uradni list RS (19/14).
17. Zakon o inšpekcijskem nadzoru. ZIN-UPB1. (2007). Uradni list RS (43/07).
18. Zakon o rudarstvu. ZRud-1. (2014). Uradni list RS (14/14).
19. Zakon o graditvi objektov. ZGO-1. (2004). Uradni list RS (102/04 in spremembe).
20. Zakon o socialnem varstvu. ZSV. (2007). Uradni list RS (3/07 in spremembe).

SUMMARY:

INVESTIGATION OF WORK INCIDENTS

Criminal investigation of work incidents is an important field of work for both police officers and criminal investigators, and their attitude to it should reflect sufficient respect and awareness on the importance of determining the causes of work incidents, mainly due to their consequences, which in worst cases end in loss of people's lives. This area of work is not only the responsibility of labour inspectors as first protectors of occupational health and safety, but also an important competence to investigate criminal offences as one of basic activities of the police. Criminal investigation of work incidents first of all requires from investigators to understand the distinction between work incidents and accidents at work, based on which the investigators consequently decide on criminal investigative tactics, investigation methods, as well as on cooperation with other competent state authorities, such as inspection services, and the participation of other professionals and experts from a specific professional field of work.

According to the system and methods of work, the area of investigating work incidents is significantly different from the basic field of investigation of criminal offences. Criminal investigation of work incidents particularly characterizes with the fact that the basic elements of a criminal offence are conditioned by a violation of another regulation from the field of occupational safety or other field of work, and that is first of all necessary to establish this violation in order to justify the suspicion or prove the criminal offence of the Criminal Code. Successful investigation of work incidents requires good knowledge of criminal law regulations, regulations from the basic field of occupational safety and other regulations, as well as the cooperation of experts from various fields of work in criminal investigation.

This also imposes great responsibility on the part of the investigator of a work incident since, in course of an ordinary daily event, he has to identify the elements of a criminal offence as a result of violation of another general or special regulation.

Key words: *Criminal investigation, work incidents, accidents at work, occupational health and safety.*